

Petter Landin håller upp ett "torn" som han använt som avstånd mellan gammal och ny regel. Fördelen blir att endast tornet och inte hela regeln utgör köldbrygga.

Akkumulatortanken med extra isolering. I bakgrunden syns också rör som fått ny isolering och shunten.

Miljövänlig tilläggsisolering på vinden i Viksjöfors

På gården "Jöns" utanför Viksjöfors bor Åsa och Petter med sina två barn. Här har de bott i ungefär ett år. Husen på gården är gamla, riktigt hur gamla vet man inte men de är ditflyttade (faktiskt ditflottade över sjön) på 1880-talet i samband med laga skifte. Själva boningshuset är däremot troligtvis byggt på plats i samband med flytten, ett timrat hus på 220 kvadratmeter.

Åsa och Petter är ju ännu relativt nyinflyttade, men de har redan hunnit tilläggsisolera vinden. Det är nästan alltid rätt att tilläggsisolera vinden, en relativt enkel åtgärd som återbetalar sig snabbt. De valde att isolera med träull och innan träullen blåstes in byggde Petter, som arbetar som byggnadsvårdare, tre "torn" på varje regel, som den nya regeln vilar på. Detta för att minska köldbryggorna men ändå kunna lägga ett golv på vinden.

Det var aldrig frågan om något annat än ett levande material som kan hantera fukt, eftersom Petter sett hur fuktproblem på vindar kan se ut. Eftersom vindsbjälklaget saknar fuktspärr så måste eventuell fukt kunna komma ut. Dessutom var det viktigt med ett miljövänligt brandskydd. Petter blåste in 25-30 cm träull och med det gamla sågspånet som fick ligga kvar i botten har de idag cirka 40 cm isolering på vinden. Mer hade fått plats men han ville vara på säkra sidan kring fuktsituat-

tionen. Han håller koll efter fuktproblem, men har ännu inte upptäckt något. Luckan upp till vinden passade han på att isolera och den har fått fräscha gummilister.

Trots att det bara gått drygt ett år har de hunnit med en hel del. Pannan i källaren som följde med huset är ny och klarar både ved, flis, pellets och spån. De har provkört pannan med spån men nu eldar de med ved. Trots att pannan var ny var det mycket som inte fungerade; de har justerat systemet, lagat shuntstyrningen (som blixten slagit ner i) och isolerat alla varma rör. Shunten styrs nu av ett tidur, som kan sänka temperaturen nattetid och dagtid när ingen är hemma.

Värmesystemet har en ackumulatortank på endast 1 050 liter, men "som räcker förvånansvärt bra" säger Petter. Han berättar att han hade planerat för en andra tank från början men tyckte inte den första fungerade så bra som den borde. Han provade att klä in den i ett extra lager cellplast vilket gav oväntat bra resultat. Sommartid räcker en korg ved till varmvatten i 8-9 dagar och under den milda vintern som varit behövde de endast elda varannan dag. "Vi har funderat på solfångare, men eftersom det fungerar så bra så vet vi inte om det lönar sig", säger han. Förutom att de har fått till sitt värmesystem så gör familjen av med lite el, under 4 000 kilowatt-

timmar el per år. De har trots detta planer på att klä delar av taket med solceller.

I framtiden skulle Åsa och Petter vilja tilläggsisolera fasaden, men de är kluvna, för fasadpanelen är gott skick. Någon gång under 60-talet borrade man hål i fasaden och sprutade in någon sorts skum för att tilläggsisolera, men idag har det skummet antagligen blivit till pulver och något spår av skummet syns inte. "Det hade varit bättre om de sprutat in vindpapp, om det nu gått att göra", säger Petter och ler. Däremot funderar de på att göra något åt fönstren, och kanske dreva om (täta) runt dem.

Tilläggsisolering av vind.

Har du frågor kring energi och klimat är du välkommen att kontakta din kommunala energi- och klimatrådgivare:

Anders Tång
Bollnäs kommun
TEL: 0270-752 28,
070-378 69 30
anders.tang@bollnas.se
BESÖKSADRESS:
Stadshuset

Fia Johannessen
Ovanåkers kommun
TEL: 0271-570 26
fia.johannessen@ovanaker.se
BESÖKSADRESS:
Kommunhuset,
Långgatan 24, Edsbyn
Onsdagar i Alfå, Hälsingegård Ol-Anders

Boka din annons i sommartidningen!

Dags att boka annonsplats i HälsingeSommar. Begränsat annonsutrymme - först till kvarn gäller!
0650-355 00 • 0278-275 00 • 0270-740 00 • 0651-58 50 00

MittMedia HT LUSNAN Kuriören LJUSDALS-POSTEN

KAMINER

Heta nyheter!

- LUFTVÄRMEPUMPAR från FUJITSU
- HELHETSLÖSNINGAR

Ring oss för aktuella kampanjer!
Forsavägen 5 • 820 75 Harmånger • 0652-307 81
070-677 55 15 • www.varmebutiken.nu
Öppet: Mån 10-19, tis-tors 10-17

Störst i Hälsingland på kaminer.
Värmebutiken
i Hälsingland AB

Risker vid tilläggsisolering

Att tilläggsisolera vind och väggar ger ditt hus ett lägre uppvärmningsbehov. Men det är också förknippat med en del risker och kan ge problem i byggnaden.

Innan man tilläggsisolerar eller gör andra ingrepp i sitt hus är det viktigt att skaffa sig kunskap och förståelse för hur huset fungerar med tanke på temperatur, luft rörelser och fuktighet. Det är viktigt att ta reda på om det i ditt hus finns särskilda fukttekniska problem eller svampskador att ta hänsyn till.

Ta hjälp av en oberoende konsult och god tid på dig att för bedöma de olika problemställningar du ställs inför om du planerar att göra några större åtgärder. Du kan självklart också diskutera detta med din kommunala energi- och klimatrådgivare.

Tänk på fukten

Husets värsta fiende är fukt. Fukt kan komma från inbyggt byggmaterial, utifrån genom nederbörd, fuktig luft eller markfukt, eller inifrån genom fuktavgivning från matlagning, tvätt och männ-

iskor. Byggnaden ska vara så konstruerad och underhållen att fuktbelastningen minimeras och att den fukt som ändå uppstår hanteras så att inga skador inträffar.

Sporer finns överallt

De fuktskador som kan inträffa om fuktbelastningen i en byggnad blir för hög är mögel och röta. Sporer från mögelsvampar finns överallt i luften och på allt byggmaterial även om det är torrt vid inbyggnad. Vid hög fukthalt i organiskt material under längre tid och vid tillräckligt hög temperatur grov sporerna och mögelsvamparna kan växa till sig. I samband med tilläggsisolering är det mycket viktigt att man är medveten om fuktproblematiken. Man måste med andra ord välja material och metoder efter husets förutsättningar och som inte leder till fuktskador. Har huset tidigare haft problem med fukt bör man vara extra försiktig.

På Energimyndighetens hemsida www.energimyndigheten.se kan du söka på "webshop" och där gratis ladda ner broschyren "Att tilläggsisolera hus - fakta, fördelar och fallgropar"

Invändig tilläggsisolering av vägg kan halvera energiförlusten genom väggen men är förknippat med fukttekniska risker.

**Lokala klimatinvesteringar.
Mätbara resultat.**

Vinnare Energikrysset 12/9

1. Elenergimätare: Ulf Eriksson, Edsbyn
2. Glada Hudik-paket: Birgit Noren, Bollnäs
3. Strumpor: Anne-Maj Eliasson, Hudiksvall

Bästa klimatnyttan vinner!

I somras lanserades klimatsatsningen Klimatklivet: 600 miljoner/år under perioden 2016-2018 finns att söka och de åtgärder som bidrar till störst klimatnytta får stödet. Alla utom privatpersoner, alltså föreningar, företag och kommuner, kan söka pengar ur klimatklivet.

Det är många som vill göra rätt. Viljan att göra något bra syns tydligt i den mängd ansökningar som redan kommit in. Detta första år har det endast funnits 107 miljoner att söka fördelat på två sökperioder (15 september och 15 november). I första omgången har det kommit ansökningar om totalt över 800 miljoner, om alla dessa uppfyller kraven är oklart. Förutom att urvalskriteriet är "största varaktiga minskningen av utsläpp av växthusgaser per krona" finns andra krav. Åtgärden får inte vara lönsam utan bidrag, och det får inte vara en åtgärd man enligt lag är skyldig att genomföra. Verksamheter som ingår i handeln med utsläppsrätter eller åtgärder som berättigar elcertifikat får inte heller ta del av klimatklivet. Däremot finns det ingen begränsning till storleken på stödet.

Fler laddstationer. Ett av skälen till införandet av klimatklivet är att vill påskynda etableringen av en laddinfrastruktur

tur för elbilar. Detta kan också ses i ansökningarna som hittills kommit in där cirka en fjärdedel är till uppförandet av laddstolpar.

Klimatklivet kommer att ha utlysning fyra gånger per år och nästa ansökningsperiod är i början av 2016. Mer information om stödet finns att finna på Naturvårdsverkets hemsida och i förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar. Är du intresserad av att söka stödet och vill ha hjälp med ansökan kontakta din energi- och klimatrådgivare.

Socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart boende

Eva Bovin har nyligen flyttat in i en nybyggd lägenhet i Bostadsrättsföreningen Kopparslagaren i centrala Hudiksvall. Föreningen har ett brett miljö-perspektiv vad gäller hela boendet och dess miljöpåverkan. Man har konsekvent satsat på miljövänliga och resurssnåla bygg- och isoleringsmaterial men också lagt grunden för att själva boendet ska vara socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart.

– Idén med gemensamt boende har funnits länge bland några av oss, säger Eva. Vi har alla rötter i miljörörelsen och inser att vi genom att dela på varor och tjänster bidrar till att minska avtrycket på jorden.

– Vi startade vår lilla förening 2003 och letade efter ett objekt. Att till slut hitta en obebyggd tomt mitt i stan var perfekt för oss. Vi har under åren finslipat våra idéer om ett boende som är resurssnålt och vänligt mot jorden. Men under byggnationens gång har vi fått tränga in i nya världar och pröva på nya material. Alla våra idéer har inte gått att genomföra, men vi har gjort seriösa försök att hitta byggnadsmaterial som är så resurssnåla som möjligt och som inte är oljebaserade, berättar Eva och fortsätter:

– Den viktigaste idén med boendet är att vi ska ha en naturlig gemenskap. Ensamheten är en av vår tids värsta farsoter. I vår bostadsrättsförening söker vi personer, som är intresserade av att också ha ett socialt liv.

– Vi har skapat gemensamma utrymmen som en jordkällare, vedeldad bastu, ett hus för övernattande gäster och för gemensamma fester. Vi kommer också ha utrymmen för sömnad och snickring. Dessutom kommer vi att ha en bilpool, för att minska vårt bilberoende. Vi vill dela på arbetet med gård och hus för att sänka kostnader. Den sociala sammanhållningen är alltså inte bara en fråga om intressegemenskap. Just att arbeta tillsammans är minst lika viktigt, det sociala uppstår i samarbete.

De nya husen är byggda för att ta vara på solinstrålningen genom glas mot sydliga väderstreck och genom tunga värme- och fuktlagerande gedigna material, framförallt trä och träfiberisolering. Man har använt extruderat returglas som värmeisolering under den nya husgrunden och lättklinker i brandmurarna. De flesta lägenheterna har eldstad som alternativ uppvärmningskälla till den vattenburna fjärrvärmens.

På det nya huset anläggs också en stor solcells- och vindkraftsanläggning för

egen elproduktion med 12-voltsuttag till varje lägenhet och utbyte på elnätet.

Toaletterna är urin-separerande och även regnvattnet tas tillvara i egen tank och används bland annat till spolning av toaletterna.

Självkylt så sorteras och komposterar restprodukter (sopor). De flesta lägenheter är utrustade med centraldammsugare.

Alla medlemmarna i föreningen är väldigt engagerade och intresserade. Det är för övrigt en viktig förutsättning eftersom lägenhetsinnehavare själv måste ordna med ytskikt och köksinredning med mera.

Eva har konsekvent valt miljövänliga material; hon har använt Tadelakt på väggarna i badrummet. Det är en kalk som är bruten och bränd i Marrakechtrakten i Marocko. Den kan man sedan vaxa och få vattenavvisande.

Väggarna i andra delar av lägenheterna har hon täckt med lera som sedan målats med Terratino, en sandblandad färg som man blandar pigment i till den färg man önskar.

De av Eva valda väggmaterialen ger en viss medelhavskänsla. Köksinredningen är av trä och byggt av Karsjö Snickeri i Järvsö. Köksbänken är också bearbetad med ett material som heter Claystone och ger en hård och fin arbetsyta.

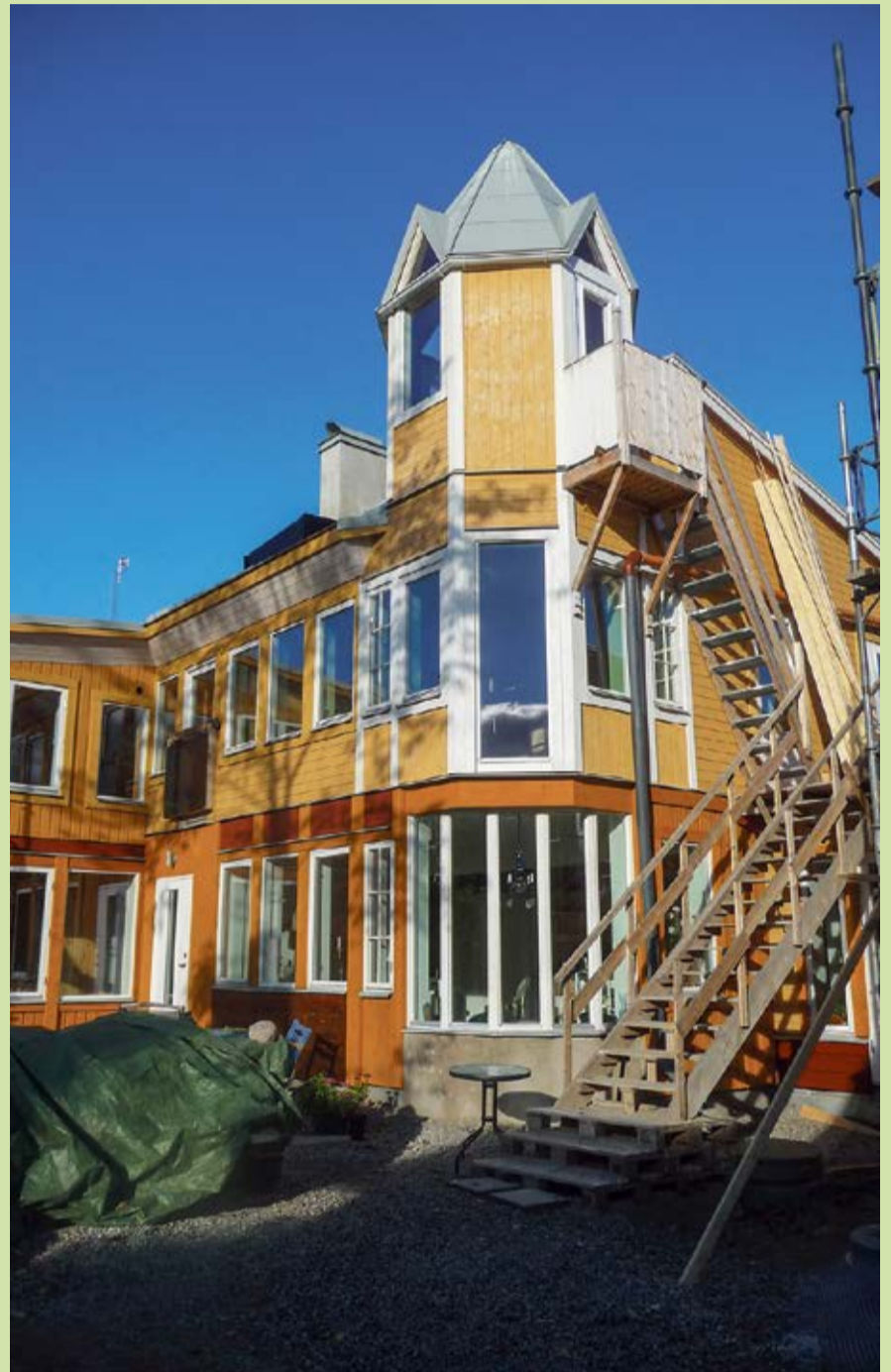
Det här miljövänliga bygget är egentligen inte dyrare än ett konventionellt bygge men här har man förvisso valt en längre genomförandetid och medlemmarna gör väldigt mycket arbete själva för att hålla nere kostnaderna. Eftersom det byggs på en väldigt liten tomt och som en förtätning i centrala staden blir det också många speciallösningar och detaljer som också ger byggnader och lägenheter karaktär och charm.

Ytterväggarna är isolerade med en träfiberskiva som har normalt lambda-värde men hög värmelagringskapacitet, vilket ger en mer stabil inomhustemperatur när det är temperatursvängningar ute. Träfiberisolering har dessutom en unik förmåga att transportera fukt.

Konstruktioner som "andas" utan fungerande ångspärr har visat sig ha en positiv inverkan på inomhusklimatet. I dessa konstruktioner är det en fördel att använda träfiberisolering på grund av sin förmåga att lagra och transportera fukt genom väggen.

Insidan kläs med en OSB-skiva som regleras åter med 45 mm regel isolering och sedan en träpanel som lackas för att bli tät. I de här senaste 45 mm kan också elen dras. Någon plastfolie behövs inte för att göra den här väggkonstruktionen diffusionstät.

– Även om medelåldern är hög bland oss, ser vi gärna att en barnfamilj flyttar in. Det kan underlätta om grannar finns, som känner barnen och som kan rycka in ibland när föräldrarna behöver hjälp. Idag står vi nästan vid målet efter en mångårig process med väntan, bakslag, med- och motgångar. Resultatet är långt över mina förväntningar, avslutar Eva.

Inne på gården i kv. Kopparslagaren byggs miljövänligt och med detaljer som ger byggnaden karaktär och charm.

Eva visar en vägg putsad med lera som sedan försetts med ett tunt lager av en speciell ekologisk finish som bland annat innehåller små halmstrån. En sådan här vägg andas och ger ett behagligt inomhusklimat.

Kul att veta om Eva

Eva Bovin var med och startade Miljöpartiet i början av 1980-talet. På denna tid hade man inte några språkrör utan partiet företrädde utåt av den som för tillfället var sammankallande i partiets politiska utskott och i den egenskapen kan Eva räknas som partiets första "partiledare".